

№ 17 (838)
Май 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ➔ **Афіцыйна: адбылося пасяджэнне Рады ГА «Беларускі фонд культуры» –**
стар. 2 – 3
- ➔ **Талака: літоўцы на Дзятлаўшчыне – нашчадкі ятвегаў ці перасяленцы? –**
стар. 4
- ➔ **Асяродак: шматстайнасць бібліятэчных імпрэзаў –**
стар. 7

Школьнае краязнаўства

Пра гісторыю, культуру і геаграфію краю

26 – 27 красавіка ў Рэспубліканскім цэнтры экалогіі і краязнаўства адбылася сустрэча маладых краязнаўцаў-даследчыкаў з прадстаўнікамі акадэмічнай навукі. У рамках практычнай канферэнцыі былі падведзены вышкі рэспубліканскага конкурсу навуковых даследчых краязнаўчых працаў навучэнцаў.

Журы конкурсу, у склад якога ўвайшлі прадстаўнікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, прафесарска-выкладчыцкага складу вядучых профільных ВНУ, вызначыла пераможцаў і прызёраў конкурсу ў намінацыях «Гісторыя роднага краю», «Культурная спадчына» і «Геаграфічнае краязнаўства».

Найлепшыя навукова-даследчыя праекты навучэнцаў будучь друквацца на старонках «Краязнаўчай газеты».

Інфармацыя арганізатараў канферэнцыі

Сябры! Не забывайцеся падпісвацца на «Краязнаўчую газету». Аформіць падпіску можна ў любым месяцы да 25 чысла.

Толькі разам мы зможам захаваць адзіную ў беларускай дзяржаве газету, якая цалкам прысвечаная разнастайнасці рэгіёнаў, іх адметнасці і ўнікальнасці. Газету, якая больш за 18 гадоў распаўсюджае пра ВАШЫЯ мясіны зацікаўленым у РОЗНЫХ кутках Беларусі.

Пра салдата Перамогі Адама Рыгоравіча Нізкага чытае на стар. 5

Светлае свята да нас прыйшло

Многім з нас уласціва глыбокая прыхільнасць да роднай зямлі, цікавасць да традыцыйнай культуры, самабытнасці. Актыўнасці спрыяюць бібліятэкі. Вось і ў Каралінскай інтэграванай бібліятэкі адзін з напрамкаў працы – выхаванне ў маладога пакалення павагі да гісторыі, культуры, мясцовага побыту.

Вёска Каралін багатая на традыцыі і абрады, што беражліва перадаюцца з пакалення ў пакаленне.

Вялікдзень – самае значнае і прыгожае свята ў славянскіх народаў, свята адраджэння прыроды, надыходу цяпла і больш працяглага

дня. Нездарма продкі лічылі, што Вялікдзень – свята святаў! А чытачоў Каралінскай бібліятэкі сёлета ў гэты дзень чакаў сюрпрыз. Удзельнікі

аматарскага аб'яднання «Вяткі» з бібліятэкарам падрыхтавалі велікоднае віншаванне «Светлае свята да нас прыйшло». Удзельнікі ўзгадалі пра галоўны прадмет свята – яйка, адзначылі, што продкі лічылі тупую частку яйка круглым купалам неба, а ніжнюю вострую – часткаю, што замыкае свет наземны. Далей удзельнікі разам з чытачамі праводзілі гульні «Хто больш назаве страваў з яек», «Раскруці яйка», «Перанясі яйка ў лыжцы», «Кацілася яйка» і інш.

Хочацца адзначыць, што такія мерапрыемствы не толькі выхоўваюць павагу да радзіннага кутка, яго традыцыяў, але і з'яўляюцца людзей у адно цэлае.

*Вольга КАМЯКЕВІЧ,
намеснік дырэктара
Зялёнскай раённай бібліятэкі*

Навіны БФК

22 красавіка адбылося пасяджэнне Рады ГА «Беларускі фонд культуры». На пасяджэнні вырашаліся наступныя пытанні:
справаздача аб дзейнасці ГА «Беларускі фонд культуры» ў 2019 – 2020 гг.;
аб плане працы ГА «БФК» на 2021 г.;
аб давыбарах у склад Рады і Выканкама ГА «БФК»;
аб ушанаванні сяброў Рады С.А. Беразоўскай і М.А. Козенкі ў сувязі з юбілеямі.
Вёў пасяджэнне Леанід Бароўскі.
Напачатку былі згаданыя сябры фонду і члены Рады, якія цягам апошніх двух гадоў пакінулі гэты свет.

Са справаздачай выступіў старшыня БФК Тадэуш Стружэцкі. Потым ён распавёў аб плане аб'яднання на наступны год. Далей адбылося абмеркаванне справаздачы і планаў на будучыню. Выступілі Уладзімір Гілеп, Леанід Бароўскі, Алег Скарына, Міхаіл Рыбакоў ды іншыя. Сярод іншага было адзначана, што фонд цягам апошніх гадоў працуе невялікім штатам супрацоўнікаў у складаных абставінах, звязаных з фінансавымі праблемамі, выказвалі меркаванні, як пераадолець неспрыяльныя абставіны. Шмат увагі надавалася таксама неабходнасці далучэння да працы БФК зацікаўленай ініцыятыўнай моладзі.

Прыемнаю часткай пасяджэння Рады стала ўшанаванне сяброў БФК, якія спрычыніліся да існавання арганізацыі фінансаво – пералічылі на рахунак уласныя грашовыя сродкі, што пайшлі на выданне «Краязнаўчай газеты». Граматы БФК атрымалі Васіль Драгавец, Францішак Жылка, Алег Лукашэвіч, Аляксандр Аляксееў, Юрый Важнік. Присутныя павіншавалі нядаўняму юбіляраў Святлану Беразоўскую і Міколу Козенку, сяброў Рады БФК, ініцыятараў і шматгадовых арганізатараў фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіння», што праходзіць на Рудабельшчыне (Акцябрскі раён).

У склад Рады присутныя выбралі Францішка Жылку і Міхаіла Рыбакова, у склад Выканкама – Леаніда Бароўскага і Алега Скарыну.

Сёння друкуем Справаздачу за 2019 – 2020 гады. У адным з бліжэйшых нумароў плануем пазнаёміць чытачоў з далейшымі планами БФК. Хацелася б, каб і нашыя чытачы знайшлі накірунак на зацікаўленні ды зрабілі свой унёсак у захаванне і папулярнасць нацыянальнай культуры, спрычыніліся да яе развіцця.

Наш кар.

На фота Уладзіміра Пучынскага: са справаздачай ад дзейнасці БФК выступае Тадэуш Стружэцкі; вішаванні прымаюць Святлана Беразоўская і Мікола Козенка (справа)

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» (далей – ГА «БФК», БФК) ажыццяўляе сваю статутную дзейнасць у адпаведнасці з Законам Рэспублікі Беларусь «Аб грамадскіх аб'яднаннях».

Двадцатая арганізацыя была створана 25 красавіка 1987 г. устаноўчай канферэнцыяй Беларускага рэспубліканскага аддзялення Саветаў культуры ў адпаведнасці з пастановай Бюро ЦК КПБ ад 15.04.1987 г., правапераемнікам якога і з'яўляецца ГА «БФК». Мае свой Статут і перааргестравана Міністэрствам юстыцыі Рэспублікі Беларусь 23.08.1999 г. Кіруючыя органы – Рада (36 чал.) і Выканкам (7 чал.), старшыня ГА «БФК» Т.І. Стружэцкі, намеснікі старшыні А.І. Бутэвіч, Г.А. Ткачэвіч і У.І. Адамушка абраныя на VI справаздачна-выбарчым сходзе ГА «БФК» 16.03.2018 г. На сходзе таксама абраныя 4 Ганаровыя сябры Рады: акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Р.Г. Гарэцкі, народны мастак Беларусі В.П. Шаранговіч, прафесар А.В. Мальдзіс, Л.П. Чырынава. За апошні час у складзе Выканкама адбыліся змены: памерлі намеснікі старшыні фонду У.І. Адамушка (верасень 2020), Г.А. Ткачэвіч (студзень 2021), 6 членаў фонду. Па стане на 01.04.2021 г. колькасць членаў ГА «БФК» складае 152 чал.

У 2020-м споўнілася 17 гадоў з часу заснавання «Краязнаўчай газеты» (друкаванага органа ГА «БФК»; далей – «КГ»), якая пачала выходзіць для падпісчыкаў, чытачоў, арганізацый з красавіка 2003 г. перыядычнасцю 4 разы на месяц. Па-ранейшаму галоўным рэдактарам газеты з'яўляўся член Рады і Выканкама ГА «БФК» У.А. Гілеп (у сувязі са станам здароўя У.А. Гілеп вызвалены ў сакавіку 2021 г. ад адымаемай пасяды на грамадскіх асновах, галоўным рэдактарам прызначаны У.С. Пучынскі). На канец 2020 г. выддзены 821 нумар «КГ», якую па падпісцы атрымліваюць бібліятэкі, музеі, навучальныя ўстановы, арганізацыі, індывідуальныя падпісчыкі.

«КГ» адлюстроўвае праблемы беларускай гісторыі, культуры, дзейнасці дзяржаўных музеяў і музеяў на грамадскіх асновах, бібліятэк, навучальных устаноў, краязнаўцаў па вывучэнні гісторыі сваёй малой радзімы, выяўленні і ахове помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны і іншыя.

У снежні 2020 г. пры падтрымцы Прадстаўніцтва DVVI (Асацыяцыі народных універсітэтаў Германіі) у Беларусі і маладзёжнага грамадскага

Справаздача аб дзейнасці ГА «Беларускі

аб'яднання «Гісторыка» быў выдадзены спецвыпуск «КГ», прысвечаны вынікам гістарычнага конкурсу для моладзі «Па-за кадрам: ад гісторыі сям'і да гісторыі супольнасці 2.0».

Члены Рады, Выканкама, супрацоўнікі, сябры і актывісты ГА «БФК» (А.І. Бутэвіч, У.А. Гілеп, П.А. Каралёў, М.А. Козенка, П.М. Сапоцька, М.П. Гайба і іншыя) пастаянна друкуюцца ў СМІ – газетам «Звязда», «СБ – Беларусь сегодня», «Культура», «Народная газета», «Народная воля», «Комсомольская правда в Белоруссии», выступаюць на радыё і тэлебачанні. На працягу апошніх двух гадоў пры актыўнай дапамозе сябра фонду У. Нагіна для Фэйсбука было падрыхтавана некалькі відэаролікаў па праблемах краязнаўчай дзейнасці і «Краязнаўчай газеты», прэзентацыі новых краязнаўчых выданняў.

Разам з зацікаўленымі вядзецца выпуск краязнаўчай літаратуры і кніг па беларускім мастацтве. У 2020 г. выдадзена «Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі» пры падтрымцы ўдзелу ГА «БФК» было выдадзена навукова-папулярнае выданне «Лібрэта опер Станіслава Манюшкі» (укладальнік В. Скоробагага), праведзена яго прэзентацыя ў кнігарні «Светач» (Мінск). У выдавецтва БФК у 2019 г. выпушчана кніга прозы члена Рады ГА «БФК» А. Лягачанкі. На працягу 2020 г. пры садзейнічэнні фонду ў дзяржаўных выдавецтвах выдадзены шэраг кніг, напрыклад, А. Бутэвіча «Распасажаны дом», П. Гарэцкага «Пра сябе, пра жыццё, пра гісторыю» ў двух тамах, М. Гайбы «Сем вежаў Навагрудка», кніга-альбом «Бортніцтва – сувязь часоў» (укладальнікі і аўтары Л. Анцух, І. Восіпаў, Р. Гамзюковіч). Пры актыўным удзеле ГА «БФК» і І. Восіпава лясное бортніцтва на прыкладзе Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці ў 2020 г. было ўключана як элемент «Культура бортніцтва Беларусі і Польшчы» ў Рэпрэзентатыўны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА. Неабходна адзначыць і актыўную выдавецкую дзейнасць сябраў фонду ў рэгіёнах, напрыклад, І.М. Пракаповіча, С.А. Кошур, Т.В. Канапацкай і іншых.

ГА «БФК» працягвае актыўнае супрацоўніцтва з міністэрствамі культуры, адукацыі, інфармацыі, замежных

спраў, спорту і турызму, Нацыянальнай акадэміяй навук Беларусі, з якімі мае сумесныя доўгатэрміновыя праекты і праграмы, а таксама з творчымі саюзамі Беларусі, якія ўваходзяць у склад Асацыяцыі грамадскіх аб'яднанняў «Беларуская канфедэрацыя творчых саюзаў», Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі, Беларускім прафсаюзам работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму, Беларускім таварыствам дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, Беларускім камітэтам ІКАМОС, шэрагам дзяржаўных устаноў. Кіраўнікі Выканкама і члены Рады ГА «БФК» з'яўляюцца членамі Геральдычнага савета пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь (намеснік старшыні У.І. Адамушка да верасня 2020 г.), Рэспубліканскай камісіі «Выяўленне, вяртанне, сумеснае выкарыстанне і ўвядзенне ў навуковы і культурны ўжытак каштоўнасцяў, якія знаходзяцца за межамі Рэспублікі Беларусь», Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА, Беларускай навукова-метадычнай рады па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і Грамадскай назіральнай камісіі па ахове гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры, Рэспубліканскага музейнага савета, Назіральнай камісіі Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь. Так, сумесна з Міністэрствам культуры працягвалася рэалізацыя шматгадовага праекта – рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» (ужо XXVIII па ліку), ініцыятарам і заснавальнікам якога быў БФК. Ход конкурсу шырока асвятляецца на старонках «Краязнаўчай газеты», друкуюцца выніковыя матэрыялы. Сябры Выканкама фонду (А.І. Бутэвіч, У.А. Гілеп) прымаюць пастаянны ўдзел у адборы кандыдатаў для ўключэння ў Спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў і ўнясення ў ЮНЕСКА.

БФК прымае ўдзел у якасці партнёра разам з Міністэрствам культуры і мясцовымі органамі ўлады ў падрыхтоўцы і правядзенні міжнароднага фестывалю народнай музыкі «Звіняць цымбалы і гармоні» уг. Паставы (чэрвень 2019 г.), рэспубліканскага фестывалю народнага гумару «Аўцюкі» ў Калінкавіцкім раёне (верасень 2019 г.) і інш.

ГА «БФК» працягвае супрацоўніцтва з грамадскімі фондамі і арганізацыямі па пытаннях захавання гісторыка-куль-

турнай спадчыны, ушанаванні вядомых дзеячаў гісторыі і культуры. Так, сумесна з ГА «Мінскі сталічны саюз прадпрымальнікаў і працадаўцаў», мясцовымі гісторыка-культурнымі фондамі «Ляліва», М.К. Агінскага праведзены шэраг мерапрыемстваў па ўшанаванні памяці роду Чапскіх, М.К. Агінскага ў Прылуках, Станькаве, Мінску, Маладзечне, Смагонскім раёне. Сумесна з Беларускім грамадскім аб'яднаннем «Отдых в деревне» праводзяцца мерапрыемствы па арганізацыі інфармацыйнай падтрымкі аграрна-агракультурных сядзібаў і наладжванні пастаянных кантактаў з тымі з іх, якія ў сваёй працы выкарыстоўваюць нацыянальныя складнікі, традыцыі, стравы, беларускую мову. У «Краязнаўчай газеце» створаная пастаянная рубрыка «Аграрыяда па-беларуску». У 2020 г. выданне аказала інфармацыйную падтрымку БГА «Отдых в деревне», якая бярэ ўдзел у міжнародным праекце «Захаванне і садзенне расоўванно кулінарнай спадчыны і традыцыйных рамёстваў» (BELLA CULTURE). Ён павінен паспрыць папулярнасці традыцыйнай кулінарыі і ахоплівае Беларусь, Літву і Латвію.

Сябры ГА «БФК» прымаюць пастаянны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні заняткаў Міжнароднай летняй школы «Нясвіжская акадэмія».

На працягу апошніх трох гадоў ГА «БФК» рэалізуе праект «Мой род – мая радзіма» і праводзіць у Мінску прэзентацыі краязнаўчай літаратуры, выдадзенай у рэгіёнах Беларусі, а таксама сустрэчы з мясцовымі краязнаўцамі, вядомымі дзеячамі культуры. У 2018 – 2020 гг. адбыліся прэзентацыі дзейнасці краязнаўцаў Паставскага раёна, кнігі І. Пракаповіча (Паставы), В. Драгавіча (Нясвіж), М. Шуканава (Жлобін), М. Хільцова (Мінск), С. Кошур (Карэлічы), А. Бутэвіча (Мінск), творчыя сустрэчы з вядомымі дзяржаўнымі і грамадскімі дзеячамі, пісьменнікамі. Напрыклад, на базе Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры адбылася прэзентацыя кнігі Элізы Ажэшкі «Над Нёманам» у перакладзе А. Бутэвіча і У. Ліпскага «Цар». Сумесна з музеем праведзены таксама рэспубліканскі конкурс лепшых вучнёўскіх работ «Каб

любіць Беларусь», пераможцы якога адзначаны падзячнымі лістамі і памятнымі падарункамі ГА «БФК».

Працягам гэтага праекта з'яўляецца праведзены БФК, рэдакцыямі «КГ» і «Звязды» круглы стол па праблемах развіцця краязнаўства, а таксама рэспубліканскі конкурс у межах Года малой радзімы «Славетныя імёны майго малой радзімы», які быў завершаны ў 2019 г.

На праведзенай сумесна з Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі ў снежні 2018 г. «Краязнаўчай прэзентацыі першага Года малой радзімы» было прынята рашэнне аб арганізацыі рэспубліканскага краязнаўчага форуму.

Першы рэспубліканскі краязнаўчы форум Беларусі, што быў падрыхтаваны сумесна з Нацыянальным гістарычным музеем Беларусі пры падтрымцы міністэрстваў культуры, інфармацыі і адукацыі і праведзены на базе гістарычнага музея 12 – 13 сакавіка 2020 г., стаў адной з важных грамадска-культурных падзей. У ім прынялі ўдзел звыш 250-і ўдзельнікаў – навукоўцаў і практыкаў, кіраўнікоў устаноў і арганізацый культуры і адукацыі, сферы турызму, краязнаўцаў з усіх рэгіёнаў краіны, на 6-і секцыях («Краязнаўства

сфармаваны адпаведныя бібліятэкі і перададзеныя беларускай школе ў санаторыі «Беларусь» у г. Друскінінкая (Літва), кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта (Польш-

прафсаюзаў Беларусі і Міністэрства культуры аб узнагароджанні прэміяй ФПБ і спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі

Фонд культуры» ў 2019 — 2020 гг.

ў сістэме навукова-даследчай працы», «Краязнаўства ў вучэбна-выхаваўчым працэсе устаноў культуры», «Экалагічнае краязнаўства і турыстычная дзейнасць», «Асоба ў краязнаўстве: з гісторыі біяграфія беларускіх краязнаўцаў», студэнцкая канферэнцыя «Маладзё і краязнаўства», канферэнцыя школьнікаў «Пазашкольнае краязнаўства: вопыт рэгіёнаў» і ў завочным фармаце было прадстаўлена звыш 250-і дакладу і выступленняў. На рэспубліканскі конкурс на лепшае краязнаўчае выданне, арганізаваны ў рамках форуму, было прадстаўлена каля 200 кніг, брашуры, альбомаў краязнаўчай тэматыкі, многія з якіх былі адзначаныя ўзнагародамі міністэрстваў культуры, інфармацыі, арганізацыйнага камітэта (гран-пры конкурсу атрымаў І.М. Пракаповіч за серыю выданняў і актыўную краязнаўчую дзейнасць). Па выніках форуму ў канцы 2020 г. былі выдадзеныя за кошт спонсарскіх сродкаў 2 зборнікі матэрыялаў, якія перададзеныя партнёрам форуму і зацэляным арганізацыям. Выканкам ГА «БФК» выказвае вялікую ўдзячнасць дырэктару музея П.М. Сапошчы і супрацоўнікам музея за паспяховае рэалізацыю гэтага і іншых сумесных праектаў.

БФК прымае ўдзел у доўгатэрміновым праекце Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі «Рэгіён на гісторыка-культурнай карце Беларусі». Рэспубліканскія навукова-практычныя канферэнцыі і семінары праведзеныя ў 2019 – 2020 гг. у Слоніміскім і Бялыніцкім раёнах.

Адным са статутных накірункаў дзейнасці БФК з'яўляецца падтрымка беларускай замежжа. Штогод аказваецца дапамога Беларускаму грамадска-культурнаму таварыству ў Польшчы ў падрыхтоўцы і правядзенні традыцыйнага фестывалю «Беларуская песня» ў Беластоку (удзел у працы журы цэнтральных конкурсаў, спрыянне ў накіраванні вядучых творчых калектываў для ўдзелу ў заключных гала-канцэртах). У 2018 г. быў распачаты новы праект «БФК – беларускім школам замежжа» – арганізацыя ў беларускіх школах творчых сустрэчаў з беларускімі пісьменнікамі і вядомымі дзеячамі культуры, збор і перадача бібліятэчак беларускай літаратуры і інш. За гэты перыяд былі сабраныя і

ча), дзе таксама адбыліся і творчыя сустрэчы з удзелам прадстаўнікоў БФК. У 2020 г. планавалася перадача бібліятэчак агульнаадукацыйным ліцэям з беларускай мовай навучання ў Гайнаўцы і Бельску-Падляскім (Польшча), беларускай гімназіі імя Ф. Скарыны ў Вільні (Літва), але ў сувязі з пандэміяй паездкі перанесеныя на больш познія тэрміны.

Штогод з удзелам БФК праводзіцца ў Мінску і іншых гарадах краіны Фэсты экскурсавадаў (БФК быў яго ініцыятарам). У 2019 г. адбыўся ўжо Х Фэст экскурсавадаў, на якім было прадстаўлена звыш 350-і турыстычных маршрутаў у розных мясцінах Беларусі.

Да Сусветнага дня тэатра, які штогод адзначаецца 27 сакавіка, у 2000 г. па ініцыятыве ГА «БФК» і Музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры (цяпер – філіял Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь) была заснаваная прэмія заслужанага дзеяча мастацтваў тэатральнага мастака Івана Міхайлавіча Ушакова. У сакавіку 2020 г. былі падведзеныя вынікі чарговага (ужо ХХ) тэатральнага конкурсу ў намінацыі «За лепшае мастацкае афармленне тэатральнага спектакля». Лаўрэатам прэміі імя І.М. Ушакова ў 2020 г. сталі мастакі К. Шымановіч і С. Ашух за афармленне спектакля «Шляхціц Завальня, альбо Беларусь у фантастычных апавяданнях» (рэж. А. Ганум, Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы).

У 2020 г. быў завершаны запачаткаваны ў 2017 г. ГА «БФК» праект «Адновім Будслаўскую святыню разам!», які быў падтрыманы Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай камісіяй Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, Мітрапалітам Мінска-Магілёўскім арцыбіскупам Тадэвушам Кандрусевічам, па зборы грамадскіх сродкаў на навуковае даследаванне і рэстаўрацыю ўнікальнага драўлянага алтара пачатку XVII ст., абраза Святой заступніцы Беларусі Маці Божай Будслаўскай, насценных абразоў. Сабраныя сродкі былі пералічаныя парафіяльнаму камітэту на правядзенне першачарговых рэстаўрацыйных прац.

ГА «БФК» ініцыяваў падрыхтоўку і ўнясенне прапаноў у Федэрацыю

Беларусь фальклорнага ансамбля «Дударыкі» гімназіі № 14 г. Мінска (былі прынятыя станючыя рашэнні), на сусканне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь А.А. Аляксеева і А.В. Лукашэвіча за мастацкі праект «Спадчына Беларусі».

Праводзілася праца па ўшанаванні памяці вядомых дзеячаў нацыянальнай культуры. У 2019 г. былі ўнесеныя прапановы аб наданні імя заслужанага работніка культуры Беларусі, былога мастацкага кіраўніка Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь ансамбля песні і танца «Спадчына» Маладзечанскага Палаца культуры, сябра фонду І.Ф. Сушко ДУА «Варапаўская дзіцячая школа мастацтваў» Пастаўскага раёна (станючыя рашэнне прынята ў снежні 2020 г.). У сувязі са смерцю народнага артыста Беларусі, мастацкага кіраўніка Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусь імя Г. Цітовіча, сябра нашага фонду М.П. Дрынеўскага ў снежні 2020 г. быў распачаты новы праект БФК «Народнаму артысту – народнае ўшанаванне». У межах праекта ўнесеныя прапановы Лельчыцкаму раённаму аматарскаму аб'явіцанкам аб наданні імя М. Дрынеўскага ДУА «Лельчыцкая дзіцячая школа мастацтваў», Міністэрству культуры і Мінскаму аб'явіцанкаму аб наданні імя М. Дрынеўскага рэспубліканскаму фестывалю харавога мастацтва «Пеўнае поле» ў Мядзельскім раёне, Беларускаму грамадска-культурнаму таварыству ў Польшчы аб заснаванні памятных прызоў імя М. Дрынеўскага пераможцам традыцыйнага Агульнапольскага фестывалю «Беларуская песня», якія падтрыманыя вышэйназванымі арганізацыямі. Таксама ўнесеныя прапановы Мінскаму гарвыканкаму аб прысваенні імя М. Дрынеўскага адной з вуліц г. Мінска і ўсталяванні адпаведнай памятнай дошкі. БФК падтрымаў ініцыятыву Фонду Марыі Магдалены Радзівіл аб ушанаванні ў г. Чуднаў (Украіна) памяці пахаванага ў гэтым горадзе беларускага і польскага пісьменніка Яна Баршчэўскага і выступіў з хадэйніцтвам да Чуднаўскай гарадской рады аб усталяванні помніка нашаму земляку (урчыста адкрыты ўвосень 2020 г.).

Працягвалася плённае супрацоўніцтва ГА «БФК» з Рэспубліканскім цэнтр-

Дзе варт пабыць

14 траўня ў мётчанскім вучэбна-педагагічным комплексе дзіцячы сад – сярэдняя школа (Барысаўскі раён) адбудуцца VIII Мядоцкія чытанні «Традыцыйная культура і дзеці: праблемы этнаважання». Арганізатарамі выступілі Упраўленне па адукацыі Барысаўскага райвыканкама, Мётчанскі ВПК ДССШ, кафедра этналогіі і фальклору і Цэнтр нематэрыяльнай культурнай спадчыны беларусаў БДУ культуры і мастацтваў, Беларускае фонд культуры.

А 14 гадзіне пачнецца святочны канцэрт «Ад прадзедаў спакоя вякоў...» заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь узорнага фальклорнага гурта «Берагіня».

Паводле інфармацыі арганізатараў

рам экалогіі і краязнаўства Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай бібліятэкай Рэспублікі Беларусь, Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэтам культуры і мастацтваў, Беларускаму дзяржаўнаму архівам-музеем літаратуры і мастацтва і іншымі рэспубліканскімі арганізацыямі.

На працягу 2019 – 2020 гг. на падтрымку падрыхтоўкі і выдання «Краязнаўчай газеты» былі атрыманыя фундацыйныя сродкі ад сяброў фонду Л.М. Лыча, Ф.Б. Жылкі, А.В. Лукашэвіча, А.А. Аляксеева, Ю.П. Важніка, В.М. Драгача, Л.Н. Бароўскага, М.А. Козенкі, неаднаразова асабісты ўнёскі членаў Выканкама А.Ф. Калініна, А.І. Бутэвіча, У.А. Глепа, Т.І. Стружэцкага.

За справядзачны перыяд шэраг прадстаўнікоў ГА «БФК», дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, творчых калектываў і дзеячаў культуры (усяго каля 10-і устаноў і калектываў, 25 чалавек) за актыўную дзейнасць па развіцці і папулярызачы нацыянальнай культуры і мастацтва, ахове гісторыка-культурнай спадчыны адзначаны ганаровымі знакамі «Рупліцу. Стваральніку», граматамі і памятнымі падарункамі ГА «БФК».

Аднак, у сувязі з пандэміяй, многія мерапрыемствы і праекты, у якіх БФК з'яўляўся саўдзельнікам або партнёрам, былі адмененыя ці перанесеныя на іншы тэрмін. Так, у 2020 г. не адбыліся і былі перанесеныя на 2021 г. рэспубліканскія фестывалі фальклорнага мастацтва «Берагіня», нацыянальных культур, міжнародны фестываль народнай музыкі «Звязьць цымбалы і гармонік» і іншыя мерапрыемствы.

Асноўнымі праблемамі ў дзейнасці ГА «БФК» застаюцца пошук неабходных фінансавых сродкаў на працяг выдання «Краязнаўчай газеты» (па прычыне скарачэння колькасці падпісчыкаў газета працягвае быць нерэнтабельнай), а таксама на ўтрыманне памяшкання (42 кв.м), якое займае ГА «БФК» (кошты арэнды і камунальных паслугі пастаняна павялічваюцца). На статутную дзейнасць фонду фінансавыя сродкі адсутнічаюць. Па прычыне нерэнтабельнага эканамічнага дзейнасці ЗАТ «Сакавіца» і крымінальных дзеянняў яе былога дырэктара Выканкам і Назіральны савет былі вымушаныя ў жніўні 2019 г. прыняць рашэнне аб ліквідацыі ЗАТ «Сакавіца».

Тым не менш, ГА «БФК» плануе сваю дзейнасць на будучае, плануе працягваць рэалізацыю ранейшых і новых праектаў, скіраваных на падтрымку і развіццё нацыянальнай культуры.

Старшыня
ГА «Беларускі фонд культуры»
Тадэуш СТРУЖЭЦКІ

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Літоўцы на Дзятлаўшчыне: адкуль яны прыйшлі?

Аб тым, што на дзятлаўскай зямлі захаваліся ятвяжскія назвы, ведаюць многія. Называюцца населеныя пункты Гезгалы, Погіры, Ятвязь як найменні з ятвяжскімі каранямі. Ятвягі – група заходнебалтыйскіх плямёнаў 1 – пачатку 2 тысячагоддзя н.э. У склад зямель, на якіх яны жылі, вучоныя ўключаюць Сувалкію, Падляшша, Берасцейшчыну, значную частку Верхняга Панямоння. Пахавальнікі помнікамі ятвягаў з’яўляюцца каменныя курганы. Гэта магільныя збудаванні, якія або цалкам, або часткова складзеныя з камянёў. Насыпі невысокія, круглыя, менавіта на іх арыентуюцца вучоныя, аналізуючы арэал рассялення ятвягаў. А яшчэ тапонімы, бо менавіта яны найбольш дакладна паказваюць на месцы сталлага жыхарства племені. Па ўсёй тэрыторыі знаходжання каменных курганоў вядомыя гідронімы балцкага паходжання, сярод іх назвы рэк з суфіксам «да» – Грыўда, Неўда, Ясельда, а таксама назвы Зэльва, Зяльвянка, Ятвязь.

Вывучэннем складу насельніцтва сучаснай Беларусі, яго казак, легендаў, песень, этнаграфічных асаблівасцяў вучоныя пачалі займацца толькі ў XIX стагоддзі. Вядома, што ў другой палове XIX – пачатку XX стагоддзя ў Слоніміскім павеце пражывала літоўскае насельніцтва, у прыватнасці, вельмі шчыльна ў Дзятлаўскай воласці. У 1848 годзе – у пяці населеных пунктах воласці было 825 літоўцаў (440 мужчынаў і 385 жанчынаў). У 1886 годзе сярод 7569 католікаў воласці па-літоўску гаварылі 1156 чалавек (па-польску – 1454, па-беларуску – 4959). У 1909 годзе літоўскую мову яшчэ ведалі ў трох вёсках: Засеці (зараз Засецце), Норцавічах і Погірах. Даследчык Э. Вольтэр, вывучаючы інвентар маёнтка Здзецела ад 24 красавіка 1580 года, зафіксаваў наступныя літоўскія прозвішчы: Дайліда, Ванакель, Кіблда, Рунча, Пукас, Жыбарт, Вірбіл, Скрэндзі, Ванакір і інш. Былі яны распаўсюджаныя ў мястэчку Здзецела, у вёсках Засеці, Ятвязь, Норцавічы, Погіры, Страла, Аляхновічы і Лаўны Мост (запіс назваў можа не адпавядаць сучасным).

Э. Вольтэр у 1909 годзе пісаў, што людзей з вёскі Ятвезь называлі дайнава, што сведчыць пра захаванне ў мясцовай гаворцы літоўскай назвы ятвяжскіх плямёнаў.

Але чаму раптам мы звярнуліся да гэтага пытання? Рэч у тым, што на электронную пошту музея напісаў жыхар Мінска Сяргей Стральцоў, траюрадны брат Андрэя Цыгеля, настаўніка музыкі Дзятлаўскай школы мастацтваў. Ён сцвярджаў, што з’яўляецца нашчадкам літоўцаў, якія жылі на тэрыторыі Дзятлаўшчыны, прасіў дапамогі ў супрацоўнікаў музея, спадзяваўся знайсці карані сваякоў. Пачалася даследчая праца, быў падключаны да яе і А. Цыгель.

С. Стральцоў шукаў сляды сваёй прабабкі Людвігі (Ядвігі, Лідвы) Цыгель. Яго маці таксама называлі Ядвігай у яе гонар. Ён часта расказваў сваім дзецям, што прабабуля з’яўлялася носьбітам вельмі рэдкага літоўскага дыялекту, які нават у Літве быў амаль страчаны. У 1950 – 1960 гадах прыязджалі навукоўцы з Вільнюса і запісвалі носьбітаў гэтага дыялекту (прыпеўкі, песні, апавяданні), у тым ліку і яго прабабулю Лідву. Пра гэта ён даведаўся з расказаў сваёй мамы Ядвігі і бабулі Марыі, дачкі Лідвы Цыгель. У музеі знайшлася кніга літоўскіх аўтараў на літоўскай мове «Зецельскі дыялект», першы том, дзе былі сабраныя апаведы носьбітаў літоўскай мовы ў Дзятлаўскім

раёне. Супрацоўнікі музея сфатаграфавалі некаторыя старонкі і адправілі Сяргею. Ён адразу ж убачыў знаёмыя прозвішчы і імёны, якія чуў у дзяцінстве, і папрасіў пераслаць тэкст кнігі. Сяргей вывучыў гісторыю з’яўлення гэтай кнігі. Аказалася, што такіх кніг выйшла два тамы і выдаў іх Інстытут літоўскай мовы з Вільнюса. І сёння там працуе адна з аўтараў кнігі – прафесар Дангуоле Мікулёніне, начальнік аддзела геалінгвістыкі.

Сяргей зрабіў запыт у інстытут. Яму хацелася даведацца, ці ёсць інфармацыя пра яго прабабулю ў гэтай кнізе. Калі такая інфармацыя знайшлася, ён папрасіў прафесара перакласці тэкст на рускую мову, бо арыгінал – гэта дыялект літоўскай мовы і яго вельмі цяжка перакласці, калі не ведаеш асаблівасцяў. Яго просьбу задаволілі. Прабабулі Сяргея Лідве Цыгель прысвечаны тэкст з 317-й па 337-ю старонку, і яшчэ, вывучаючы пераклад тэксту, Сяргей высветліў, што ў кнізе згаданы старэйшы брат Лідвы Юзаф Жукель (стар. 134 – 165) і яе родная цётка па маме Антаніне – Станіслава Кашкене (стар. 86 – 87).

Лідва (Лідвіва, Людвіка) Жукелітэ-Цыгелене, маладшая сястра Юзафа Жукеля, нарадзілася ў 1891 годзе ў вёсцы Засеці. Расла ў літоўскай сям’і. Замуж выйшла ў сваёй вёсцы за праваслаўнага Яна (Івана) Цыгеля. Часцей яна размаўляла на беларускай мове. На літоўскай паміж сабой гаварылі рэдка, калі хацелі, каб іх ніхто не зразумеў. Жыла Лідва спачатку ў Засеці, потым на хутары Бабяўшчына (у раёне Ятвязі). Двое сыноў пасля вайны з’ехалі ў Польшчу (да перакладу тэксту Сяргея і яго родныя думалі, што ў прабабулі Лідвы былі дачка Марыя і сын Сяргей, якія жылі ў Дзятлаве). Калі пастарэла, свой родны дыялект амаль не помніла. З яе словаў запісана толькі некалькі тэкстаў і ўрыўкі песень. Калі перасялялі ў пасёлкі, Цыгелі пераехалі ў Дзятлава. Там прабабуля і памерла ў 1982 годзе.

Фота з нямецкіх аўсвайсаў часоў Першай сусветнай вайны. Лідва (справа), бацька Юзаф і маці Антаніна

Вось што расказвала ў кнізе сама Лідва: «Я выйшла замуж маладая, калі мне было 20 гадоў. Мама мяне клікала Лідва (імя ў пашпартаце Ядвіга), імя мамы было Антоля (Антаніна). Гэта такія старадаўнія імёны. Палова нашай вёскі Засеці былі Жукелі. Казалі, адзін чалавек у Засеці падпаліў 66 хатаў, згарэлі за гадзіну. Была замужам, касілі сена, і згарэлі, не дабеглі. І наша хата згарэла. Тры разы мы будаваліся. Ва ўсёй вёсцы не было прыгэжэйшай за нашу хату. Падлога была пафарбаваная. Мову сваю я ўжо забылася. Каб гаварыць кожны дзень, то не забыўся б. А раней гаварыла ўся вёска. Цяпер не. Усе дзівяцца, калі мая мама і жонка дзядзькі спяваюць, як прыгожа яны спяваюць і размаўляюць на літоўскай. Сястра маёй мамы Станіслава Кашкене добра гаварыла па-літоўску, паўтарала, што літоўская – наша родная мова. Мой брат Юзаф казаў, што старая гаворка захавалася ў Погірах, Норцавічах, Засеці. Цяпер у Засеці мала кажучы, раней многія ведалі родную мову літоўскую».

Пад час пошукаў Сяргея меркаваў знайсці метрыкі аб нараджэнні бабулі Марыі (дачка Лідвы Цыгель) у сваякоў. Яна скончыла чатыры класы літоўскай школы, працягвала адукацыю ў Вільнюсе, у 69 гадоў пры наведванні харчовай крамы ў Шаўляі лічыла грошы і размаўляла пры Сяргеі (яму было 14 гадоў) на літоўскай мове. Аказалася, што ў сям’і дакументы не захаваліся, пацвердзіць святцаў дакументальна было нельга. Быў накіраваны запыт у Гродзенскі філіял Нацыянальнага архіва Беларусі, там дакументаў таксама не знайшлося. Тады Сяргей звярнуўся да настаўцы Дзятлаўскага храма айца Іаана Кісяля па інфармацыю, бо Марыя, дачка Лідвы, з’яўлялася іх прыхаджанкай. Знайшліся запісы ў кнігах «Сповідзі» XIX стагоддзя пра яшчэ некалькіх сваякоў, якіх увогуле не ведалі. Так Сяргею ўдалося класці свой радавод.

Адкуль жа ўзяліся літоўцы на Дзятлаўшчыне? Гэта нашчадкі ятвягаў ці перасяленцы больш позняга часу?

Згодна з расказами Лідвы і яе дачкі Марыі, з’яўленне літоўцаў у наваколлях Дзятлава звязана з легендай. Некалі даўно адзін літоўскі пан прайграў у карты польскаму пану тры літоўскія вёскі, якія і пераехалі з усім скарбам у нашу мясцовасць. Паводле словаў брата Лідвы Юзафа, гэта хутчэй за ўсё былі продкі жыхароў, якія насялялі Засеці, Погіры і Норцавічы. Гэтую легенду чулі і ў сям’і А. Цыгеля, траюраднага брата С. Стральцова. Яго дзядуля Сяргей і бабуля Марыя – родныя дзеці прабабулі Лідвы Цыгель.

Пытанне пра з’яўленне літоўцаў на Дзятлаўшчыне Сяргей задаваў і Інстытуту літоўскай мовы ў Вільні. Зецельскі дыялект яны вывучалі з 1954 па 1985 год, выдалі два тамы кніг пра яго. Гэта дазволіла вызначыць, што самая далёкая паўднёвая частка захаванага старога літоўскага дыялекту ў раёне Зецела адносіцца па іх градацыі да заходнеаўкштайцкага каўнаскага дыялекту. З’яўленне ж літоўскіх сем’яў у раёне Дзятлава так і застаецца загадкай, дакладна можна сказаць толькі, адкуль родам былі іх продкі, мяркуючы па сяміх распаўсюджвання літоўскіх дыялектаў, узятых з афіцыйнага сайта Інстытута літоўскай мовы ў Вільні. У перапісцы Сяргея з інстытутам было выказанае меркаванне, што з тэрыторыі блізу Каўнаса літоўцы патрапілі ў раён Літвы, а адтуль ужо ў раён Дзятлава.

У наш час наўрад ці хто з больш нашчадкаў дзятлаўскіх літоўцаў помніць сваю родную мову, можа гаварыць на ёй. Але не гэта галоўнае. Важней, напэўна, тое, што мы яшчэ раз пераканваемся ў ёсцьспрэчым факце: на нашых землях спрадвечу мірна і толерантна жылі прадстаўнікі розных народаў. А дзятлаўчане, якія нешта новае даведаліся пра свае прозвішчы з матэрыялаў артыкула, могуць заняцца вивучэннем свайго радаводу.

Алена АБРАМЧЫК,
старшы навуковы супрацоўнік
Дзятлаўскага
гісторыка-краязнаўчага музея

Магілы Лідвы і яе мужа

Праз цяжкія выпрабаванні – да Вялікай Перамогі

Усё далей у мінулае адыходзяць падзеі Вялікай Айчыннай вайны. Углядаючыся ў старыя, пажыццельны ад часу фотаздымкі, здзіўляешся, як яны, салдаты, зусім маладыя юнакі, вынеслі на сваіх плячах цяжар той кровапралітнай вайны? Як змаглі перамагчы голад, холад, страх, боль?

Праз 75 гадоў вайны напамінае пра сябе ветэранам, якія выжылі ў яе полымі, не шкадавалі сілаў на адбудову разбуранай гаспадаркі.

Адам Рыгоравіч Нізкі нарадзіўся ў шматдзетнай, працавітай, сялянскай сям'і 6 мая 1926 года ў вёсцы Рэдкавічы. Таму з малых гадоў працаваў, каб быў на сталым кавалак хлеба. Выбухі гранатаў, страляніна, чорнае аддыму пажарышчаў неба, гул нямецкіх самалётаў, стогны і крыкі параненых, плач жанчынаў і дзяцей – такім урэзаўся ў памяць юнаку пачатак Вялікай Айчыннай вайны.

Да вайны хлопец закончыў толькі шэсць класаў. Жыць на акупаванай немцамі тэрыторыі было нялёгка, бо ворагі часта наведваліся ў нашую вёску, здзекваліся і забівалі мірных жыхароў, забіралі жывёлу, палілі хаты. Вайна прынесла сапраўднае гора.

Апошняя карная аперацыя была вельмі жорсткай і кровапралітнай. У Рэдкавічах ацалела толькі сем хатаў. Пад світ варажых куляў вясцоўцы кінуліся ў лес. Адам з маці і малодшым братам таксама пабеглі да «буданоў» Алеся Лаўрыені, дзе знаходзілася іх зямлянка. У мігунсі хлопец адстаў і неўзабаве ад бою ў назе ўпаў, некалькі метраў прапоўз, пакуль не страціў прытомнасць...

Расплюшчыўшы вочы, убачыў проста над сабою паліца. Злосна паглядзеўшы на юнака, той нацэліў дула вінтоўкі ў твар Адама.

«Вось і ўсё, – мільгнула думка. – Ды я ж яшчэ амаль не жыву, не ваяваў». Толькі страху чамусьці не было.

Раптам да іх падбег хтосьці з аўтаматам і закрычаў.

– Ты чаго тут марудзіш? Хіба не бачыш, што гэты падлетак амаль сканаў? Ён і сам хутка памрэ на марозе, а партызаны збягуць.

Паліцаі, кінуўшы хлопча, рушылі далей у лес.

У непрытомным стане яго знайшоў старэйшы брат Аркадзь, завёз у вёску Азярное, там Адама выхадзіла Вольга Шулякоўская, але праз некалькі тыдняў карнікі прыйшлі і туды...

Неўзабаве юнак трапіў у Слаўкавіцкі лагер, з якога немцы сталі адпраўляць моладзь на цяжкія працы ў Германію. Адам быў вельмі слабым, балела нага. І на гэты раз лёс злітаваўся. Брат дапамог яму ўцячы з лагера. Ён доўга хаваў хлопча ў лесе, па розных зямлянках, лячыў.

Калі ў Рэдкавічы ў чэрвені 1944 года прыйшла Чырвоная Армія, доктар аглядзеў рану юнака і аказаў кваліфікаваную медыцынскую дапамогу.

Адам хутка стаў прапраўляцца. Жаданне біць ненавіснага ворага нарасталі з кожным днём, бо бацька з братам на той час мужна змагаліся з чужынцамі ў шэрагах Чырвонай Арміі.

У жніўні 1944 года Любанскі райваенкамат прызваў Нізкага на ваенную службу, накіраваў у 390-ы запасны полк, які размяшчаўся ў Красным Беразе. Пасля кароткай вучэбнай падрыхтоўкі зямляк трапіў на фронт, у дзеючую армію.

Пачаліся суровыя франтавыя будні маладога байца. Асабліва складана было зімовымі ночамі, калі населены пункт яшчэ не ўзялі і трэба было наचाваць у чыстым полі, хоць з асцярогай распаленае вогнішча не магло сагрэць прамерзлых байцоў.

Сваё баявое хрышчэнне Адам атрымаў на Сандармірскім плацдарме. Найбольш жорсткай баі разгарнуліся на беразе Віслы. Пасля некалькіх спробаў прадоўжыць наступленне на яе левым беразе ўступілі ў пазіцыйную барацьбу з ворагам. Мужна змагаўся з фашыстамі наш зямляк, а сведчаннем

таму служыць той факт, што ў адным з баёў пад моцным артылерыйскім агнём ён выпусціў па праціўніку звыш 300 снарадаў. А ў цяжкім баі за Варшаву разлік мінамёта Нізкага зноў вызначыўся як лепшы. Нездарма за вызваленне горада адважнага мінамётчыка ўзнагародзілі медалямі «За вызваленне Варшавы» і «За адвагу». Вельмі чакаў баец наступлення на Берлін. Але перш, чым паграпіць у логаву фашыстаў, быў атрыманы загад ісці ў абыход.

«Наперадзе чакаў штурм Зеелаўскіх вышыняў. Бо менавіта тут немцы стварылі моцную абарону, каб усімі сіламі затрымаць наступленне Чырвонай Арміі. Ішлі рашучыя баі днём і ноччу, шмат палегла на чужыне нашых адважных воінаў, маіх баявых таварышаў. Вельмі складана было ўзяць Зеелаўскія вышыні, – з хваляваннем успамінаў ветэран. – Жукаў, камандуючы Беларускай фронтом, дзе я служыў, даў загад трымацца да апошняга, узяць вышыні любымі сродкамі. Хоць мы святы верылі, што Перамога не за гарамі і вораг хутка будзе поўнасю разгромлены, але ж сілы і тэхніка былі няроўнымі. І толькі апошняя начная атака з прымяненнем пражэктараў дазволіла прарваць наступленне нямецкай арміі».

У гэтым цяжкім прарыве, безумоўна, была немалая заслуга мінамётнага батальёна, дзе служыў наш зямляк. Але, адказваючы бесперапынным агнём на агонь, немцы накрылі артылерыйскія пазіцыі ўзвода, у якім змагаўся Нізкі. Быў забіты камандзір разліку сяржант

Мікалай Арлоў, таксама быў знішчаны і мінамёт. Пасля Адама залічыл тэлефаністам 738-га стралковага палка, але як і раней, ён заставаўся ў складзе мінамётнай батарэі...

Хаця, як гаворыцца, і загнаў Нізкі са сваімі баявымі таварышамі фашыстаў у іх звыраінае логаву, але ўвайсці ў Берлін, як герою і пераможцу, не ўдалося. Бо іх вайсковая часць, выконваючы загад Вярхоўнага Галоўнага камандуючага, павярнула ад Берліна на Эльбу.

Там вельмі добра спрацавалі нашы «Кацюшы», хоць ішлі суцэльныя бамбёжкі, артылерыйскія абстрэлы, жорсткая сутычка за кожны метр зямлі. На Эльбе Адам Рыгоравіч быў удзельнікам сяброўскай сустрэчы саваецкіх воінаў з англійскімі саюзнікамі.

Вось яна – доўгачаканая Перамога. Аніякай ночы – усё неба ў агнях салюту, людзі знаёмыя і незнаёмыя адзінаццаці, абдымаючы адзін аднаго, бо ў гэты дзень яны сталі адной вялікай сям'ёй.

Вайна скончылася, але зямляк працягваў службу ў ваеннай камандатуры г. Котбуса, што знаходзіцца за 95 кіламетраў ад Берліна. Тут яго знайшлі ўзнагароды за штурм Зеелаўскіх вышыняў – ордэн Чырвонай Зоркі, медалі «За ўзяцце Берліна» і «За Перамогу над Германіяй». На падставе Указа Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 22 кастрычніка 1946 года Адам Нізкі быў дэмабілізаваны.

З далёкай чужыны вярнуўся ён у родную вёску

Рэдкавічы. Хата была спаленая немцамі. Маці з малодшым братам жылі яшчэ ў зямлянцы. Патрэбна было тэрмінова будаваць жыллё. Збудаваўшы прасторную хату, прывёў туды і маладую гаспадыню.

Ажаніўся ён са сваёй каханай Евай напярэдадні Пакроваў. Дзень выдаўся ціхі, церушыў бялюткі сняжок, нібы наракаў шчаслівае сямейнае жыццё. У лобові і згодзе з'явіліся ў іх на свет пяцёра дзетак.

У розных месцах у калгасе «Чырвоная Змена» давялося Адаму Рыгоравічу працаваць, але калі ў 1963 годзе ў сям'і нарадзілася малодшая дачушка Райка, жонка, якая да гэтага працавала на жывёлагадоўчай ферме даяркай, пайшла ў водпуск па доглядзе за дзіцем. Гаспадар вырашыў падняць яе... і амаль 25 гадоў адпрацаваў на ферме, пакуль у 1986 годзе не пайшоў на заслужаны адпачынак.

Працаваў, як ваяваў – так гаварылі пра яго вясцоўцы. Нездарма ж Прэзідум Вярхоўнага Савета БССР за выкананне заданняў Х пяцігодкі і сацыялістычных абавязальніцтваў ўзнагародзіў Адама Нізкага дэвонна Ганаровымі граматамі і двума срэбнымі медалямі ВДНГ за выдатныя дасягненні ў жывёлагадоўлі і ўдарную працу ў калгасе «Чырвоная Змена».

Вельмі ганарыўся наш зямляк дружнай сям'ёй, бо дачкаўся 13 унукаў, 21 праўнука і 3 прапраўнучак.

Хутка да заслужаных баявых ўзнагародаў далучыўся ордэн Вялікай Айчыннай вайны I ступені, медаль Жукава і шматлікія юбілейныя медалі.

Пасля выхаду на заслужаны адпачынак паважаны зямляк доўга заставаўся ў працоўным страі, чым мог дапамагаў калгасу. Знаходзіў час, каб наведацца ў мясцовую школу і сельскі Дом культуры, раскажаць маладому пакаленню пра ваеннае ліхалецце і гераічнае мінулае. Вось такі сціплы і паважны чалавек жыву ў Рэдкавічах. Шмат давялося пабачыць Адаму Рыгоравічу на жыццёвым шляху, але ён ніколі не скардзіўся на свой лёс.

На жаль, сёння Адама Рыгоравіча няма сярод нас. Больш за два гады мінула, як яго змяны шлях скончыўся, але памяць аб ім яшчэ доўгія гады будзе жыць у нашых сэрцах.

*Марыя СЛІВЕЦ,
бібліятэкар Рэдкавіцкай
сельскай бібліятэкі,
Любанскі раён*

Вёскі маёнтка Горваль часоў прыгонніцтва

(Заканчэнне.
Пачатак у №15 – 16)

Галоўнаю павіннасцю сялянца была паншчына. Прыгонна ад кожнай душы па 2 дні на тыдзень з падводамі, па два дні на тыдзень пешых, без падводаў, але з уласнымі прыладамі працы, па 6 дзён згону ў год ад кожнай працоўнай душы, уласным лямтам. Ад вёскі Васількова ў год патрабавалася: курэй – 22, авечак – 220, грыбоў белых сушаных – 66 фунтаў, сена – 21 воз, маткоў нітак – 22. Існавалі дадатковыя павіннасці: будаўнічыя работы – усе пабудовы, рамантаваны будынкаў маёнтка выконваліся сялянамі. Перавозкі цяжару на розныя адлегласці ажыццяўляліся таксама сялянамі. За парадкам у вёсках, выкананнем патрабаванняў паншчыны на тэрыторыі маёнтка сачылі воіты, якія выбіраліся з ліку парэкамендаваных пану сялянцаў. Такою воль не займаўся ніхто. Падаткі не дазвалялі разжывацца. У 1850-м вёска налічвала 26 двароў і 113 жыхароў.

Аднак рост капіталістычных адносінаў патрабаваў таварнай вытворчасці. І клопаты аб расце прыбыткаў падштурхоўвалі ўладальнікаў Халадоўскую ссылаць сялянцаў з невялікіх вёсак у больш буйныя паселішчы маёнтка. Жыхароў вёскі Васількова перасяляюць у Гавенавічы (цяпер Валадарск). Ідасюль мясціну пад Валадарскім

дзе знаходзіўся пераселены Васількоў, называюць слабодскім полем.

Вёска Гавенавічы (з 15 лютага 1935 г. Валадарск) вядомая з XVIII ст. як сяло ў Рэчыцкім павеце. Археалагамі выяўлены гарадзішчы VII – III стст. да н.э., што за 2 км на поўдзень ад вёскі. Захаваліся і курганныя могільнікі з 70-і насыпаў, што гаворыць аб старажытным засяленні мясцовасці.

З 1850 г. уваходзіць у маёнтка Горваль пад уладаннем графа Г. Менгдэна. У 1879 г. пазначаная ў Сведскім царкоўным прыходзе. У 1795 г. налічвалася 62 двары, у 1850 г. – 89 двароў. Па перапісе 1897 г. у вёсцы 390 жыхароў, працавалі часальныя воіны, школа граматы, хлебазапасны магазін, карчма. Дзейнічала Гавенавіцкае сельскае таварыства, якое займалася гаспадарчымі, побытавымі і арганізацыйнымі пытаннямі: размеркаваннем зямлі, раскладаннем і збіраннем подацяў, сямейнымі раздзеламі і апекамі, выбарамі і г.д. Кіраваў таварыствам выбарны староста, які мог нават аштрафаваць сяляніна ў памеры да 1 рубля.

Пасёлак Дабужа заснаваны ў другой палове XIX ст. перасяленцамі з суседніх вёсак. Размяшчаўся непадалёк Дзюрдзевы. Уваходзіў у Горвальскую воласць Рэчыцкага павета Мінскай губерні. У 1897 г. пазначаны ў Сведскім царкоўным прыходзе. У гэтым жа годзе

Выгляд вёскі Горваль з космасу

тут налічвалася 2 двары, 11 жыхароў. Побач знаходзіўся аднайменны фальварак.

Вёска Дзюрдзевы (з 1935 г. Камсамольск) вядомая з пачатку XIX ст. У 1828-м пазначаная ў Сведскім царкоўным прыходзе. З 1850 г. знаходзілася ў складзе маёнтка Горваль ва ўласнасці Г. Менгдэна. Згодна з перапісам 1897 г. у вёсцы дзейнічалі школа граматы, хлебазапасны магазін, крама, карчма. У 1850 г. былі 43 двары, а па перапісе 1897 г. – ужо 63 двары, 328 жыхароў. Побач з вёскаю знаходзіўся аднайменны фальварак. Гэта адасоблены панскі двор барскай запашкі з гаспадарчымі пабудовамі, дзе вяліся невялікія земляробчыя працы, ажыццяўлялася лоўля рыбы і паляванне. Да XV ст. фальваркі былі невялікіх памераў, а потым раслі за кошт сялянскіх, абшчынных і новых зямель. Прадукцыя фальварка была значнай крыніцаю прыбыткаў пана.

Непадалёк Дзюрдзевы знаходзілася вёска Аколца, вядомая з XIX ст. У 1872 г. лічылася хутарам. У ім і ў вёсцы Кустаўніца пан Дзераноўскі меў 50 дзесяцінаў зямлі. Колькасць двароў і жыхароў на той перыяд невядомая.

Пасёлак Задзірэўка (з 1935 г. Кастрычнік) вядомы з пачатку XIX ст. У 1850 г. мелася 9 двароў. Уваходзіў у склад маёнтка Горваль. За 1 км ад пасёлка археалагі выявілі гарадзішча.

Вёска Крапіўна вядомая з XIX ст. За 2 км на паўночным усходзе ад вёскі археалагамі выяўлены курганны могільнік з 25-і насыпаў. З 1850 г. уваходзіла ў склад Горвальскага маёнтка пад уласнасцю Г. Менгдэна. У 1879 г. пазначаная ў Сведскім царкоўным прыходзе. З 1885 г. у вёсцы была паштова станцыя, дзе мелася 10 коней па тракце Якімава Слабада – Лоеў. Колькасць дамоў у 1850 г. была 4, а па перапісе 1897 г. – 8 і 68 жыхароў. Гэта была зусім невялікая вёсачка.

Святое (з 1934 г. Першамайск) – вёска, вядомая з XVIII ст. Уваходзіла ў склад Рэчыцкага павета Мінскага ваяводства ВКЛ. Знаходзілася ва ўласнасці Патоцкіх, а затым Масальскіх. У 1828 г. пазначаная ў Сведскім царкоўным прыходзе. Уваходзіла ў склад маёнтка Горваль і была ўласнасцю генерал-маёра Г. Менгдэна. У 1795 г. вёска налічвала 32 двары, у 1850-м – 52 двары з 201 жыхаром, а перапісе 1897 г. называе ўжо 68 двароў і 463 жыхары. У гэтым жа годзе дзейнічалі школа граматы і крама. Пасля адмены прыгоннага права ў 1861 г. некалькі святцаў выкупілі землі непадалёк ад Васількова і Дубровы, дзе стварылі пасёлак Нова-Святое (Красная Лужка).

Назва «Святое» паходзіць хутчэй за ўсё ад аднайменнай назвы возера, якое знаходзіцца побач з вёскай. Гаварылі, што яно было надта глыбокім, і глыбіню яго так і не змаглі змераць у тых часы.

Вёска Сведскае вядомая з XVIII ст. Уваходзіла ў склад маёнтка Горваль. У пачатку XIX ст. у вёсцы была пабудаваная праваслаўная капліца, а ў 1820-м – даволі вялікая драўляная Ільінская царква, дзе знаходзілася мясцовашанаваная ікона святога прарока Іллі. Сведскі царкоўны прыход быў даволі вялікіх памераў

і ахопліваў амаль усе вёскі Горвальскага маёнтка. У 1885 г. налічвалася 40 двароў, 168 жыхароў. Паводле перапісу 1897 г. у вёсцы мелася 57 двароў, 338 жыхароў. Працавала царкоўна-прыходская школа, меўся хлебазапасны магазін. Вёска размяшчалася непадалёку ад Бярэзіны. Пасля адмены прыгоннага права некаторыя свядляне купілі землі каля вёскі Васількова, але капітальных будынкаў там не было. Займаліся земляробствам ды каслі сена. Васількоўцы цяпер памятаюць гэтае месца. Называюць яго Свядлянскі лясок.

Вёска Стара-Красная вядомая з XIX ст. За 1 км ад вёскі выяўлена гарадзішча зарубінецкай культуры. Утварылася, напэўна, ужо пасля адмены прыгоннага права і землі, хутчэй за ўсё, тут купляліся. У 1908 г. у вёсцы было 49 двароў і 285 жыхароў.

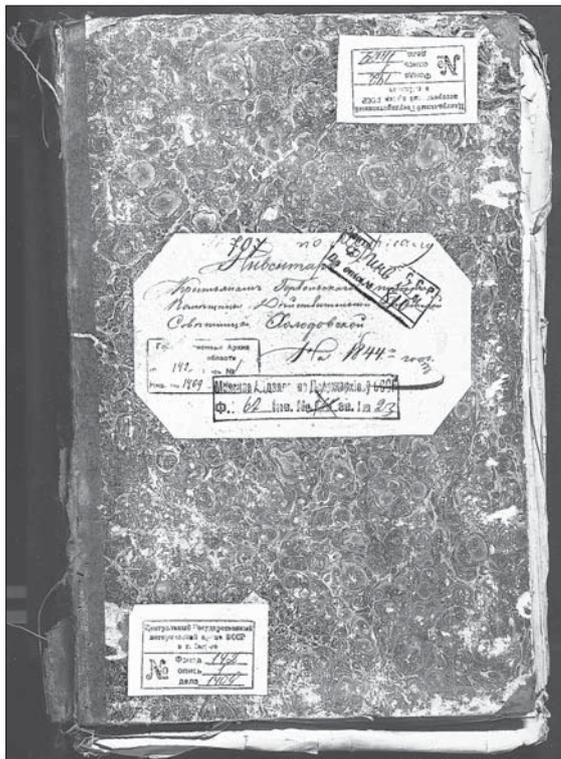
З XVIII ст. вядомая і вёска Вузнаж. Уваходзіла ў склад Горвальскага маёнтка. У 1879 г. пазначаная ў Сведскім царкоўным прыходзе. У 1795 г. налічвалася 20 двароў, а ў 1850-м – ужо 34 двары. Перапісе 1897 г. паказвае 42 двары і 305 жыхароў. З 1897 г. у вёсцы працавала школа граматы.

Чарнейкі – таксама доўгі старажытна вёска, вядомая з XVIII ст. ва ўладанні Патоцкіх, а затым Масальскіх. У 1879 г. пазначаная ў Сведскім царкоўным прыходзе. Па перапісе 1897 г. адносілася да Якімава-слабодскай воласці Рэчыцкага павета. У 1795 г. налічвала 11 двароў, а ў 1897-м – 24 двары і 196 жыхароў.

Вёска Шоўкавічы вядомая з XVIII ст. З 1850-га знаходзілася ў Горвальскай воласці Рэчыцкага павета. У 1879 г. прапісаная ў Сведскім царкоўным прыходзе. 11 двароў налічвала ў 1795-м, 13 двароў у 1850-м, а вось перапісе 1897 г. колькасць дамоў не паказвае, называе толькі 54 жыхары.

Адмена прыгоннага права адкрывае новую старонку гісторыі нашай мясцовасці. Для Беларусаў гэта 1863 год. Размова аб вызваленні сялянцаў пойдзе ў наступныя аповеды.

Пётр БАТУРА,
кандыдат філасофскіх навук,
г. Гомель

Гэтай кніжцы 274 гады. У ёй знаходзяцца каштоўныя звесткі аб мінулым Горваля і ваколіцаў

Адзін з курганных могільнікаў у наваколлі Васількова

Незагойная рана Чарнобыля

■ Страшная трагедыя закрунула жыцці многіх людзей. Дзень 26 красавіка ўвайшоў у гісторыю Беларусі і ўсяго чалавецтва як адна з самых трагічных старонак XX стагоддзя. Трыццаць пятая гадавіна яшчэ раз нагадала аб тых падзеях, прымусліла задумацца аб цяжкіх наступствах для чалавецтва. Узгадалі пра гэтую сумную дату і ў бібліятэках Астравецкага раёна.

23 красавіка на базе Падольскага дзіцячага сада – сярэдняй школы адбылося пасяджэнне аматарскага аб'яднання «Лесавічок», дзе прысутнічалі вучні малодшых класаў. Бібліятэкар правяла гадзіну інфармацыі «Вечнае рэха Чарнобыля». Мерапрыемства моцна крунула школьнікаў. Былі прыведзены сумныя жыццёвыя факты, успаміны жыхароў. Таксама дэманстраваліся фільм аб падзеях у Чарнобылі, які пасля быў абмеркаваны.

Узгадалі таксама гэтую дату і ў Міхалішкаўскай сельскай бібліятэцы. 24 красавіка там прайшоў урок смутку «Имя той звезды – Польнь». Бібліятэкар разам з чытачамі здзейснілі невялікі экскурс у гісторыю, прайшліся вуліцамі населеных пунктаў, што апусцілі пасля выбуху. Таксама былі прыгаданы творы беларускіх пісьменнікаў, прысвечаныя падзеям у Чарнобылі. Вучні стваралі малюнкі на тэме.

25 красавіка ў Альхоўскай сельскай бібліятэцы прайшоў дзень памяці «Чорны боль» для людзей старэйшага ўзросту. Многія з іх памятаюць дзень трагедыі, які і цяпер адгукаецца ў іх сэрцы трывожным рэхам. Тут была арганізаваная выстава, у якую ўвайшлі аргументы з газет і часопісаў, што асветлялі сумныя падзеі. Чытачы пазнаёміліся з творами выяўленчага мастацтва, прысвечанымі падзеям у Чарнобылі.

26 красавіка работнікі Астравецкай раённай бібліятэкі сумесна з Астравецкім РАУС падрывалі і правялі вечар памяці «Чарнобыль на многа стагоддзі». Перад вучнямі трох школаў раёна, якія прысутнічалі на мерапрыемстве, выступіў Сяргей Шэйн – старшыня ветэранскай арганізацыі Астравецкага РАУС, ліквідатар наступстваў на ЧАЭС. Ён успомніў, якія падзеі адбываліся ў далёкім 1986 годзе, раскажаў пра эвакуацыю насельніцтва з забруджаных тэрыторый.

Затым успамінамі падыялялася старшыня Астравецкага раённага Савета дэпутатаў

Ірына Тальчук. Яе сям'я была ў ліку тых, хто пацярпеў ад выбуху на станцыі. Вадзім Савіцкі, намеснік начальніка Астравецкага РАУС, падпакоўнік міліцыі раскажаў прысутным пра ветэранаў органаў унутраных спраў, ліквідатараў. Некаторыя з іх прысутнічалі на мерапрыемстве, ім былі ўручаны сувеніры.

Чарнобыль – сумная старонка ў гісторыі. Выбух на АЭС змяніў лёсы многіх людзей, прымусіў пакінуць свае дамы. Гэтая падзея заўжды будзе адгукацца сумным рэхам у сэрцы кожнага беларуса.

*Вольга ЗАЯЧКОЎСКАЯ,
бібліятэкар па сувязях з грамадскасцю
Астравецкай раённай бібліятэкі*

■ Да 35-годдзя аварыі на Чарнобыльскай АЭС супрацоўнікі Бярэзінскай раённай бібліятэкі прадставілі навучэнцам гімназіі рэкіем-успаміны «Незагойная рана нам Чарнобыль баліць». Паводле маналогаў ахвяраў і сведкаў трагедыі ажылі «Чарнобылінкі» – пацучці і адчуванні тых, хто дакрунуўся да страшнай трагедыі. Самы шчымы лівы манатог жонкі пажарнага – ліквідатара аварыі на атамнай станцыі Васіля Ігнаценкі, у гонар якога ў райцэнтры названая вуліца і ўсталяваны бюст героя.

Нікога не пакінулі абыхавамі маналогі маленькіх ахвяраў Чарнобыля – дзятці і іх матуляў. Прыём монатэатрызацыі дазволіў ажывіць укрыжаваны Чарнобылем чалавечы лёс: хтосьці з-за вясельнага стала рушыў прама ў пекла ЧАЭС, хтосьці назаўсёды пакінуў родныя мясціны ў зоне адчужэння, хтосьці праводзіў дэзактывацыю засеянай атрутным атамам мясцовасці – адпраўляў дамы і вёскі на пахаванне, адстрэльваў у зоне свайскую жывёлу, каб пазбегнуць эпідэміі...

Напрыканцы юных удзельнікаў рэкіем-акцыі папаставалі мармеладам і зефірам: цэзіій добра выводзяць менавіта гэтыя прысмакі, бо ў іх шмат пекціну!

*Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу
Бярэзінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі*

Прыпынкі на шляху да Вытокаў

Адным з асноўных накірункаў працы бібліятэкаў з'яўляецца праца па адраджэнні і развіцці нацыянальнай культуры, зберажэнні гісторыка-культурнай спадчыны. Немалаважна гэта ў Год народнага адзінства. Адзінства мае на ўвазе агульную спадчыну, побыт і культурныя традыцыі, карані і вытокі, агульную памяць продкаў.

У сектары па абслугоўванні дзіцячага чытача Зэльвенскай раённай бібліятэкі нядаўна з вучнямі гімназіі № 1 правялі этнаграфічны квест-марафон «Вяртанне да вытокаў».

Пад час яго бібліятэкары разам з вучнямі выправіліся ў цікавае падарожжа ў краіну нашых продкаў, дзе пазнаёміліся са спадчынай, якую атрымалі і якую павінны годна перадаць сваім дзецям і ўнукам.

Квест-марафон складаўся з некалькіх прыпынкаў. Каб трапіць на наступны, неабходна было выканаць пэўныя заданні. Прыпынкі былі прысвечаныя роднай беларускай мове, сімволіцы нашай краіны, знакамітым людзям і дзеячам мінулага і сучаснасці, народным традыцыям, збудаванням і помнікам гісторыі, якімі можа ганарыцца кожны грамадзянін нашай краіны.

Па тым, з якой ахвотай дзеці імкнуцца як болей спасцігаць Радзіму, можам з упэўненасцю сцвярджаць, што ў нас падростае годнае пакаленне, якое будзе ганарыцца краінай і берагчы яе.

*Вольга КАМЯКЕВІЧ,
намеснік дырэктара Зэльвенскай раённай бібліятэкі*

Дзень крылатых насельнікаў

Напэўна, складана ўявіць сабе больш прыгожыя і грацыёзныя стварэнні, чым птушкі. Кожная – непаўторная і незвычайная. У кожнай свой нораў і звычкі. Штогод 1 красавіка планета адзначае Міжнародны дзень птушак.

Узгадалі аб гэтай падзеі і ў сельскай бібліятэцы аграгарадка Міхалішкі Астравецкага раёна. Для дзіцячых малодшага школьнага ўзросту быў арганізаваны конкурс малюнкаў. Вучні прынялі актыўны ўдзел, прадставілі ілюстрацыі самых розных птушак. Для старэйшых жа была арганізаваная выстава таматычнай літаратуры. Вучні пазнаёміліся з энцыклапедычнымі звесткамі, бібліятэкар узгадала аб рэдкіх птушках, што занесеныя ў Чырвоную кнігу нашай краіны. Сапраўднаму цікаваецца сярэд чытачоў выклікала гульнявая праграма. Была падрыхтаваная цікавая віктарыя. Узгадалі і пра навуку арніталогію, што займаецца вывучэннем крылатых насельнікаў. Падзея атрымалася інтэрактыўнай і жывой. Школьнікі ахвотна ўключыліся ў абмеркаванне, разказвалі пра свой досвед падрыхтоўкі кармушак для крылатых сяброў.

Мерапрыемства мела важнае выхавальнае значэнне. Яно дапамагло яшчэ раз зразумець важнасць птушак у прыродзе і неабходнасць іх захавання.

*Вольга ЗАЯЧКОЎСКАЯ,
бібліятэкар па сувязях з грамадскасцю
Астравецкай раённай бібліятэкі*

У тэатры «Зніч»

13 траўня дзеткаў запрасяюць на лялечны манаспектакль – гульні Лявона Мікіты «**Казанчак торба**». Аўтар і выканаўца – Леанід Сідарэвіч, пастаноўка і лялькі Галіны Карбаўніч, сцэнаграфія і касцюмы – Алесі Снапок-Сарокінай, кампазітар Уладзімір Прохараў.

Што ж знаходзіцца ў казанчай торбе дзядзькі Пагуляя? Пра гэта можна даведацца, паглядзеўшы вясёлы спектакль пра звычайную, на першы погляд, торбу, якая ў руках Пагуляя робіцца чароўнай. А ў той торбе знаходзіцца лялька-цацкі, якія закруцяць сюжэт з гульнямі ды танцамі.

17 траўня маленькіх глядачоў тэатр запрашае на лялечны манаспектакль «**Дзівосныя авантуры панюў Кублицкага ды Заблоцкага**» паводле п'есы Пятра Васючэнка і Сяргея Кавалёва. Выканаўца – вядучы майстар сцэны Вячаслаў Шакалідо. Спектакль-казка прысвечаны прыгодам двух панюў, якія нічога не рабілі. Гаспадарка ў іх заняпадае – ні жывёлы, ні хлеба. І пайшлі яны ў свет лепшай долі шукаць...

Увечары пакажуць паэтычны манаспектакль «**Не праклінай, што я люблю**» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, выканаўца – вядучы майстар сцэны Мікалай Явончык, музычны суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай (цымбалы).

Вершаваны раман «Родныя дзеці» – твор самабытны, глыбока нацыянальны і паводле духу, і паводле моўных сродкаў. Даласледчых беларускага фальклору, побыту, тонкі знаўца жывой народнай гаворкі, Н. Гілевіч стварыў сваёасабліваю паэтычную сюіту, дзе гарманічна знітоўваюцца гумарыстычныя ноты і пранікнёная, шчымылівае музыка каханьня, чуюцца напевы роднай зямлі...

Увечары 19 траўня пакажуць манаспектакль «**Нобіль – Барвяны Уладар**» паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча «Свая легенда». Аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр і выканаўца – Вячаслаў Шакалідо.

XVII стагоддзе ў Беларусі прынята лічыць смутнымі часамі. У Караткевіча дае слова швейцарцу Конраду Цхакену, наёмнаму ваяры ў Рэчы Паспалітай. І яго расповед-маналог ператвараецца ў легенду аб нашым народзе.

24 траўня дзеткаў паглядзяць лялечны манаспектакль «**Граф Глінскі – Папялінскі**» Артура Вольскага. Рэжысёр і выканаўца – вядучы майстар сцэны Вячаслаў Шакалідо.

Незвычайныя гісторыі адбыліся з вярнымі сябрамі – хлопцам Марцінам і катом Максімам. Пасля розных прыгодаў і з дапамогаю свайго разумнага сябра хлопцёў-сірата Марцін пераўтварыўся ў графа Глінскага-Папялінскага... І пайшлі сябры шчасна шукаць. Каго ж яны сустрэлі, з кім пасябравалі, якія прыгоды адбыліся на іх шляху да шчасця і дзе ж сваё шчасце сябры знайшлі?

Увечары – «**Не праклінай, што я люблю**» паводле Ніла Гілевіча.

26 траўня дзеці пабачаць лялечны манаспектакль Лявона Мікіты «**Пра ката Сафрона і пуніка Андрона**». Выканаўца – Леанід Сідарэвіч, рэжысёр-пастаноўшчык Галіна Карбаўніч, мастак – Таццяна Лісавенка.

Што застаецца рабіць кату Сафрону, калі злая Мачаха выгнала яго з роднай хаты? Адно выйсце: ісці ў белы свет шукаць шчасця. Але, каб яго знайсці, трэба гэта заслужыць – прайсці праз горы і даліны, праз балоты і лагчыны, у цёмным лесе не заблукваць і не сплужаць, кінуцца ў вадаварот, каб выратаваць сябра, сучэшчы яго – і моцна падружыцца...

Увечары для дарослых прадставяць драматычны манаспектакль «**Кроткая**» паводле аднайменнага твора Фёдора Дастаеўскага. Рэжысёр-пастаноўшчык, аўтар інсцэніроўкі, выканаўца – Вячаслаў Шакалідо, кампазітар – Алег Залётнеў, сцэнаграфія народнага мастака Беларусі Барыса Герлавана.

Спектакль перадае атмасферу Пецярбурга канца XIX стагоддзя і раскрывае гісторыю – сямейную, спавадальную, пра тое, як складана бывае пацучь адно аднаго... Гэта гісторыя сутыкнення двух самалюбоўстваў і страчнай магчымасці шчаслівага каханьня.

*Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале
Культурнага цэнтру касцёла Св. Сымона і
Св. Алены. Дзіцячыя прадстаўленні адбываюцца
а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую
інфармацыю можна атрымаць па мінісім
тэлефоне: 331-75-53, па электронным адрасе
teatr-znich@yandex.by.*

Травень (Май)

9 – Давідзенка Леанід Рыгоравіч (1941, Мінск – 2002), скульптар, мастак, жывапісец, графік, педагог – 80 гадоў з дня нараджэння.

9 – Ліхадзевіцкі Сцяпан Іванавіч (1911, Слуцкі р-н – 1979), паэт, літаратуразнаўца – 110 гадоў з дня нараджэння.

10 – Гаўрусёў Сцяпан Захаравіч (1931, Дубровенскі р-н – 1988), паэт, крытык, перакладчык, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1987) – 90 гадоў з дня нараджэння.

12 – Варанецкі Аляксандр Арсенавіч (1951, Маладзечна), актёр цырка, клоўн, заслужаны артыст Беларусі і Расіі – 70 гадоў з дня нараджэння.

13 – Сербантовіч Анатоль Станіслававіч (1941, Шклоўскі р-н – 1970), паэт, аўтар вершаў, паэмаў, вянок санетаў – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Абабурка Мікалай Васільевіч (1941, Клецкі р-н), мовазнаўца, педагог, даследчык актуальных пытанняў мовы мастацкай літаратуры і культуры маўлення – 80 гадоў з дня нараджэння.

16 – Васіль Вітка (сапр. Крысько Цімох Васільевіч; 1911, Слуцкі р-н – 1996), пісьменнік, крытык, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1972) – 110 гадоў з дня нараджэння.

16 – Мельнікаў Міхаіл Фёдаравіч (1921, Крочаў – 1993), краязнаўца, музейны работнік, заслужаны работнік культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

18 – Воўчак Ігар Віктаравіч (1946), рэжысёр-мультплікатар, сцэнарыст, кампазітар, піяніст, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

Шаноўныя чытачы, падпісчыкі!

Наступны нумар «Краязнаўчай газеты» выйдзе 21 траўня.

Дзе варты пабываць

Адкрыцці дзівосныя і таямнічыя

Мастацка-этнаграфічны музей імя Язэпа Драздовіча знаходзіцца ў Германавічах Шаркаўшчынскага раёна, размешчаны ў былым палацы мясцовага памешчыка Шырына.

Акрамя залы, прысвечанай знакамітаму беларускаму жывапісу і графіку, этнографу, пісьменніку, археолагу, гісторыку і настаўніку Я. Драздовічу, прадстаўлена шмат экспанатаў па этнаграфіі і ткацтве. Апошнім часам вельмі часта экскурсанта прыязджаюць сем'ямі, уключаюць музей у Германавічах у свой маршрут.

Супрацоўнікі ўстанова распрацавалі турыстычны маршрут «Сцяжынкамі Язэпа Драздовіча», з якім упершыню экскурсанта пазнаёміліся пад час міжнароднай акцыі «Ноч музеяў – 2019». Акрамя гэтага ў праграме ночы музеяў таго года былі экскурсія па абноўленай зале, прысвечанай Я. Драздовічу, майстар-класы па маляванцы і разьбе па дрэве. Аўтарскую выставу «Беларусь у абдымаках зорак» і назіранне за зоркамі праз тэлескоп арганізаваў астраном Віктар Малышчыц. Кандыдат гістарычных навук, загадчык кафедры сацыяльна-гуманітарных навук і ўстойлівага развіцця Міжнароднага дзяржаўнага экалагічнага

інстытута імя А. Сахарава БДУ Мікалаі Плавінскі распеваў пераасэнсаванне, у музеі імя Я. Драздовіча ў гісторыі і культуры Беларусі. На пляцоўцы каля музея працаваў «Планетарый» ад Парку забаваў з Віцебска.

Сёлета да Міжнароднага дня музеяў, які мае тэму «Будучыня музеяў: адраджэнне і пераасэнсаванне», у музеі імя Я. Драздовіча запланаваная праграма «Язэп Драздовіч. Спадчына і традыцыі». Яна пачнецца 15 траўня а 17.00.

Наведнікам будзе прапанаваная канцэртная праграма «Малыяныя дзівосы» з удзе-

лам выканаўцаў і калектываў Шаркаўшчынскага раёна. Госці свята пазнаёмяцца з выставай «З любоўю да творчасці» ўдзельнікаў першага этапу праекта «Малыяныя дзівосы», народнага клуба майстроў «Талака». Дарослыя і дзеці паспрабуюць сябе ў традыцыйных народных рамёствах, наведваюць тэатралізаваную экскурсію «Таямнічасць і рэальнасць Язэпа Драздовіча». Для дзяцей будзе арганізаваная інтэрактыўная гульня «Разам у свет дзівосных адкрыццяў». Цікавым складнікам акцыі «Ноч музеяў» стане пленэр вучняў Шаркаўшчынскай дзіцячай школы мастацтваў.

Паводле
інфармацыі арганізатараў

Экскурсію праводзіць старшы навуковы супрацоўнік Таццяна Катковіч

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПУРЫЗМ (франц. purisme ад лац. purus чысты) – імкненне ачысціць літаратурную мову ад іншамовных запазычанняў, неалагізмаў, а таксама ад ненарматыўных лексічных і граматычных элементаў (напр., народна-размоўных, прастамоўных, дыялектных). У шырокім сэнсе пурызм – залішне строгае, непрымірымае стаўленне да любых запазычанняў, навізны і наогул да ўсіх выпадкаў скажэння і вольнага выкарыстання мовы. Характэрны для перыядаў найбольш актыўнага фармавання і станаўлення нацыянальных літаратурных моваў; звязаныя з сацыяльна-гістарычнымі, палітычнымі і культурнымі працэсамі, з бурным фармаваннем нацыяў або перыядамі нацыянальнага адраджэння.

На беларускай глебе тэндэнцыі пурызму найбольш выразна праявіліся ў 1917 – 1940-я гг., калі адбывалася актыўнае фармаванне лексічных, арфаграфічных, гра-

матычных нормаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Яны выражаліся ў выкарыстанні замест іншамовных запазычанняў, інтэрнацыяналізмаў шырока вядомых агульнаславянскіх, усходнеславянскіх і рускіх лексемаў дыялектнай і вузка рэгіянальнай лексікі, у стварэнні некаторых штучных неалагізмаў на беларускім моўным матэрыяле. Значнае выражэнне атрымалі ў тагачаснай распрацоўцы беларускай навуковай тэрміналогіі. Разам з шматлікімі словамі жывой народнай мовы, што ў далейшым трывала замацаваліся ў беларускай тэрміналогіі, у тэрміналагічныя слоўнікі 1920-х – 1930-х гг. уключаліся вузкія рэгіяналізмы, штучныя наватворы. У цэлым імкненне найбольш поўна выкарыстанне нацыянальнай моўнай сродкі не прыводзіла да якіх-небудзь крайнасцяў; многія словы і тэрміны прыжыліся і скарыстоўваюцца ў наш час.

Больш блізкая па часе хваля пурызму прыпадае на 1980-я – 1990-я гг., час чарговага нацыянальнага адраджэння. Яе элементы назіраюцца ў наш час, калі з аднаго боку ў беларускую мову трапляе шмат запазычанняў (якім носьбіты мовы ў паўсядзённым жыцці спрабуюць знайсці адпаведнікі або стварыць іх на аснове беларускай лексікі), з другога – пашырэнне кола тых, хто пачынае вывучаць беларускую мову не з маленства, ад старэйшых беларускамоўных носьбітаў традыцыі, а паводле падручнікаў, твораў мастацкай літаратуры і пад.; часамі выяўляецца ў памкненні скарыстоўваць словы, адрозныя ад падобных слоў у суседніх славянскіх мовах.

ПУХАВІЦКІ СТРОЙ – традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення Цэнтральнай Беларусі. Бытаваў у XIX – пачатку XX ст. на тэрыторыі паміж Слуцкам і Асіповічамі (абапал р. Пціч). Яму ўласцівыя строгае формаў, тонкае ўмеркаванае аздабленне, разнастайнасць формаў у жаночым і мужчынскім адзенні.

Жаночы летні гарнітур меў 2 варыянты: кашуля, спадніца, фартух;

кашуля, спадніца, фартух, гарсет. Кашулю кроілі з прамымі плечавымі ўстаўкамі з адносна вузкім рукавом, адкладным ці стаячым каўняром. Аздаблялі ўзорнымі папярочнымі палосамі натыкання ці вышыўкі з акцэнтам на прыплечавой частцы.

Пухавіцкі строй.
Касцюмы замужніх жанчын.
Вёска Залужжа Стараражскага раёна

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)